

MOTINŲ POŽIŪRIO Į VAIKO ELGESĮ PALYGINIMAS IKI DALYVAVIMO PSICHOEDUKACINĖJE PROGRAMOJE IR PO JO: pilotažinis tyrimas

ĮVADAS

Šių laikų tėvai, augindami ir auklėdami vaikus, susiduria su įvairiais psichosocialiniais sunkumais. Neretai jie jaučiasi sutrikę dėl besiklostančio santykio su vaiku, pavargę nuo jo netinkamo elgesio ar nėra tikri dėl naudojamų vaiko auklėjimo metodų (pavyzdžiui, Chang, Ritter, 2004). Daugybę metų stebėję ir patyrę savo pačių tėvų elgesio su jais modelius, vis dažniau nustamba, kai pastarieji, perkelti į bendravimą su savo vaikais, pasirodo neveiksmingi (Painter, 1985). Šių laikų tėvams dažnai trūksta informacijos apie efektyvus bendravimo su vaiku metodus. Psichoedukacinės programos jiems suteiktų reikiamą žinių ir lavintų atitinkamus įgūdžius. Lietuvoje šiuo metu tėvams siūloma bent keletas įvairaus turinio, trukmės programų, tačiau dauguma jų – nestructūruoti, neturintys teorinio ir mokslinių tyrimų pagrindo bandymai ugdyti tėvų bendravimo su vaiku įgūdžius. 2010 m. rudenį Lietuvoje pradėta įgyvendinti Individualiosios psichologijos idėjomis pagrįsta structūruota psichoedukacinė programa STEP (Dinkmeyer Sr., McKay, Dinkmeyer Jr., 1997). Įvairūs JAV atlikti tyrimai patvirtina: programos pabaigoje jos dalyviai pasižymi palankesniu požiūriu į vaiko elgesį (pvz., Newton, Borboa, Arciniega, 1986) ir pačiu elgesiu su juo (pvz., McVittie, Best, 2009). Visgi iki šiol Lietuvoje tokie tyrinėjimai atlikti nebuvo.

TIKSLAS

- iširti psichoedukacinėje programoje STEP dalyvavusių motinų požiūrio į vaiko elgesį pokyčius, t. y. palyginti juos programos pradžioje ir pabaigoje.

TYRIMO METODAI

Tiriamieji. Pirmajame STEP įgyvendinimo etape dalyvavo 66 tėvai; 56 (85%) jų sėkmingai baigė programą. Kadangi didžioji dauguma baigusiujų – motinos (53; 95%), pilotažiniame tyrime analizuoti tik motinų požiūrio į vaiko elgesį pokyčiai. Tyrime dalyvavo lietuvių tautybės (52; 98%), Kauno mieste arba rajone gyvenančios (45; 85%) motinos, kurių amžius - nuo 27 iki 49 metų (amžiaus vidurkis – 36,28 ± 1,65). Beveik 2/3 jų (33; 62,3%) siekė pagerinti savo bendravimą su sūnumi; šiek tiek daugiau nei 1/3 – su dukromis (20; 38%). Vaikų, apie kurių elgesį savo požiūrį išsakė motinos, amžius svyravo nuo 4 iki 13 metų (vidurkis – 8,58 ± 2,00).

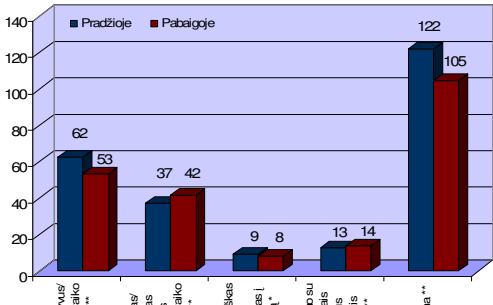
Metodika. Motinų požiūriui į vaiko elgesį matuoti pasirinktas **Vaiko elgesio tėvų požiūriu klausimynas** (angl. Adlerian Parental Assessment of Child Behavior scale; McKay, 1976). Tėvų požiūris į vaiko elgesį čia tyrinėjamas 4 faktorių atžvilgiu:

- (1) konstruktyvus/ tinkamas vaiko elgesys (15 klausimų; Cronbach $\alpha = 0,86$);
 - (2) netinkamas/ nemalonus emocijas keliantis vaiko elgesys (8 klausimai; Cronbach $\alpha = 0,87$);
 - (3) su išsiurošimu į mokyklą susijęs vaiko elgesys (3 klausimai; Cronbach $\alpha = 0,62$);
 - (4) į bendravimo su kitais vaikais sunkumus įtraukiantis elgesys (3 klausimai; Cronbach $\alpha = 0,63$).
- Bendras skalės vidinis suderinamumas nustatytas aukštas (32 klausimai; Cronbach $\alpha = 0,90$).

REZULTATAI

Poriniu Stjudento t kriterijumi palyginus motinų požiūrį į vaiko elgesį psichoedukacinės programos STEP pradžioje ir pabaigoje nustatyta, kad (1) vaiko elgesį jos vertino kaip konstruktyvesnį, tinkamesnį, atsakingesnį, labiau bendradarbiaujantį ir pan. ($p < 0,01$); (2) vaiko elgesys joms kėlė mažiau nemalonių emocijų ($p < 0,01$). Palankesnis motinų požiūris į vaiko elgesį nustatytas ir specifinėse situacijose: motinoms pradėjus taikyti programos siūlomus bendravimo su vaiku įgūdžius, vaikas pradėjo savarankiškiau, atsakingiau (3) rengtis mokyklai ($p < 0,05$) bei (4) spręsti nesutarimus su bendraamžiais ($p < 0,01$).

Be to, motinų požiūrio į vaiko elgesį faktorių ir keletu dalyvavimo programoje kintamųjų **koreliacinė analizė** parodė, kad minėtieji pokyčiai nesusiję su dalyvautų užsiėmimų ar skaitytų STEP Tėvų knygos skyrelių skaičiumi (Pearson r reikšmės gautos ypač mažos ir statistiškai nereikšmingos, $p > 0,05$); pokyčiai taip pat nesiskyrė priklausomai nuo motinų namų darbų atlikimo dažnumo ($p > 0,05$).

IŠVADOS

STEP programoje dalyvavusių motinų požiūris į vaiko elgesį, pasibaigus užsiėmimams, kito teigiama linkme: motinos dažniau pastebėjo tinkamą vaiko elgesį, nurodydamos retesnius nepageidaujamus vaiko veiksmus, pabrėždamos savarankiškesnį, atsakingesnį jo elgesį su mokykla ir bendravimu su bendraamžiais susijusiose situacijose. Visgi šie pokyčiai nebuvo susiję su dalyvautų užsiėmimų, skaitytų knygos skyrelių skaičiumi ar įsitraukimu į namų darbų atlikimą.

LITERATŪROS SĄRAŠAS

Chang C. Y., Ritter K. B. (2004). Cultural Considerations of Adlerian Parenting Education // *Journal of Individual Psychology*, 60 (1), 67-73.
Dinkmeyer Sr., D., McKay, G., Dinkmeyer Jr., D. (1997). *The Parent's Handbook. Systematic Training for Effective Parenting*. JAV: STEP Publishers, LLC.
McVittie, J., Best, A. M. (2009). The Impact of Adlerian-Based Parenting Classes on Self-Reported Parental Behavior // *Journal of Individual Psychology*, 65 (3), 264-285.
Newton, B. J., Borboa, R., Arciniega, M. (1986). The Effects of Adlerian Parent Study Groups upon Mexican Mothers' Perception of Child Behavior. *Journal of Individual Psychology*, 42 (1), 107-113.
Painter G. (1985). Why Do Parents Need so Much Help? *Individual Psychology: the Journal of Adlerian Theory, Research & Practice*, 41 (2), 257-260.

STEP

STEP (angl. *Systematic Training for Effective Parenting*) – tai structūruota Individualiosios psichologijos teoriniu modeliui pagrįsta ir užsienio moksliniuose tyrimuose nuosekliai analizuota **psichoedukacinė programa**, skirta įvairaus amžiaus vaikams (nuo gimimo iki paauglystės) auginantiems tėvams.

Esminės STEP idėjos:

- Visi žmonės yra lygūs, ir nors jie gali skirtis savo amžiumi, visi jie yra verti žmogiškosios pagarbos.
- Bet koks elgesys yra tikslingas. Svarbiausias kiekvieno žmogaus – vaiko ir tėvo – gyvenimo tikslas – priklausyti.
- Šeimoje formuojasi svarbiausi vaiko įsitikinimai, pasireiškiantys tarpasmeniniuose santykiuose.
- Šie įsitikinimai – tai vaiko asmenybės pagrindas; juos veikia įvairūs gyvenimo šeimoje veiksniai: gimimo eiliškumas, šeimos mikroklimatas ar vaiko auklėjimo metodai.
- Vaiko vystymuisi yra svarbios tiek jo biologinės ir genetinės savybės, tiek psichologinis ir socialinis šeimos klimatas.

Taigi STEP programos **tikslas** – interaktyvių darbo metodų pagalba mokyti tėvus efektyvesnių bendravimo su vaiku būdų, papildant turimas žinias apie vaiko auklėjimą, lavinant atitinkamus įgūdžius ir iš karto juos perkeltant į kasdienį bendravimą su vaiku.

STEP pagrindas – 7 grupiniai susitikimai su tėvais, kurių structūruotumą ir nuoseklumą užtikrina STEP Vadovo knyga, STEP Tėvų knyga ir keletas kitų pagalbinų priemonių.

STEP LT

